

ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС У ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті розкрито питання виховного процесу у дошкільних закладах Великобританії. Розглянуто розвиток закладів дошкільного виховання, а також різноманітні типи дошкільних закладів та програми розвитку, виховання та навчання дітей. Визначені позитивні сторони зарубіжного досвіду для впровадження в українську систему дошкільної освіти.

Ключові слова: дошкільна освіта; зарубіжний досвід; дошкільні установи різних типів; розвиток; навчання; виховання.

В статье раскрыт вопрос воспитательного процесса в дошкольных учреждениях Великобритании. Рассмотрено развитие учреждений дошкольного воспитания, а так же типы дошкольных учреждений и программы развития, воспитания и обучения детей. Определены положительные стороны зарубежного опыта для внедрения в украинскую систему дошкольного образования.

Ключевые слова: дошкольное образование; зарубежный опыт; дошкольные учреждения разных типов; развитие; обучение; воспитание.

The articles reveals the problem of education in British pre-schools. The development of pre-school, as well as various types of pre-schools and programmes of childrens' development and education are considered. The positive aspects of foreign experience for usage in the Ukrainian system of preschool education are identified.

Key words: preschool education, foreign experience, kindergardens of various types; development; education.

Постановка проблеми. В даний час Україна впевнено крокує на європейський і світовий рівень освіти, тому назріла потреба у створенні нової освітньої системи, що з'єднає в собі українські національні традиції та сучасні напрацювання світової педагогіки. Виховання здорової дитини і компетентної особистості, дотримання прав дитини на здобуття якісної дошкільної освіти є головними пріоритетами в організації роботи з дошкільнятами. Отже, важливим завданням постає вивчення зарубіжної педагогічної теорії та практики. Педагогічні теорії, методи і прийоми, накопичені розвиненими країнами Європи, можуть бути використані для вирішення найважливіших

проблем вітчизняної освіти – багатогранного розвитку особистості і гуманізації навчально-виховного процесу. Особливу значимість такий підхід набуває для дошкільної вітчизняної освіти, як базового етапу освітньої системи, який закладає основи подальшого навчання і розвитку особистості [1, с. 3].

Аналіз останніх досліджень. Питання становлення та розвитку українського дошкільного виховання досить часто ставали об'єктом дослідження українських педагогів. Історико-педагогічні аспекти розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні, характеристика національного дошкільля минулого та сьогодення знайшли своє відображення у працях Л. Артемової, А. Богуш, А. Бондар, Н. Лисенко, З. Нагачевської, О. Пшеврацької, І. Улькаєвої та ін.

Досвід зарубіжних педагогів вивчається у працях Н. Абашкіної, А. Алексюка, А. Баєва, Н. Балацької, Б. Вульфсон, М. Гурій (Душек), О. Джуринського, Г. Єгорова, Н. Макарової, С. Позняк, І. Сташевської, М. Тадеєва, М. Триняк, З. Хало та ін. Наприклад в роботі А. Баєвої розкрито зміст дошкільної освіти, Представлено принципи формування змісту англійської дошкільної освіти; запропонована і обґрунтована періодизація розвитку сучасного змісту англійської дошкільної освіти; охарактеризовані умови реалізації освітнього змісту у сучасних дошкільних закладах Англії. Однак ще й досі малодослідженою залишається проблема змісту виховання процесу у дошкільних закладах Великобританії.

Ціль дослідження полягає у розкритті особливостей виховного процесу в дошкільних закладах Великобританії з метою подальшого використання у вітчизняній практиці.

Завдання: 1) проаналізувати типи дошкільних закладів Великобританії; 2) схарактеризувати програми англійського виховання.

Основна частина. Великобританія – країна з унікальною культурою і традиціями. Англійська система освіти вважається однією з найкращих у світі. У Великобританії дошкільна освіта є первинною ланкою єдиної системи виховання і навчання. Про неї турбуються місцеві органи влади, релігійні та громадські організації, приватні особи. В країні тривалий час функціонували

заклади суспільного догляду дітей із небагатих сімей. Нині вони трансформувалися в сучасні типи дошкільних закладів, які забезпечують диференційований підхід до виховання дітей [7].

Дошкільні заклади у Великобританії різноманітні, вони забезпечують догляд усіх дітей віком від 2-3 років до вступу до школи, навчання в якій починається з 5-ти років. Основними їх типами є муніципальні та приватні денні ясла, ясельні школи, ясельні класи, ігрові групи, клуби матері і дитини, групи «можливостей». Виховна робота, метою якої є гармонійний розвиток дітей, формування навичок життя у суспільстві, здійснюється відповідно до програм виховання і навчання[2].

За змістом роботи типи дошкільних закладів Великобританії можна об'єднати в три групи:

- денні ясла, які забезпечують догляд за дітьми;
- ясельні класи і школи, що працюють як заклади інтелектуального розвитку дітей, підготовки їх до школи;
- ігрові групи, клуби матері та дитини, групи «можливостей».

Муніципальні денні ясла відкривають місцеві органи влади для дітей віком від кількох місяців до 4-х – 5-ти років. Працюють вони протягом року з 8 до 18-ої години. Здебільшого вони призначені для виховання дітей батьків з невисоким рівнем доходів.

Приватні денні ясла створюють різні приватні особи, організації, благодійні товариства, релігійні організації тощо. До них належать церковно-общинні денні ясла; ясла, які відкривають для дітей своїх працівників фабрики, компанії, корпорації, банки; комерційні ясла; кооперативні ясла; ясла психолого-педагогічного профілю при науково-дослідних центрах, їх метою є надання матерям, які мають малих дітей, кількох годин вільного часу на день [4, с. 237-248].

Особливо популярні безкоштовні муніципальні ясельні школи і класи для дітей 3-х – 5-ти років. Переваги мають ясельні центри – своєрідні об'єднання денних і ясельних шкіл.

При початкових школах часто організують ясельні центри, які займаються розумовим, фізичним, моральним, естетичним, трудовим розвитком дітей, формуванням їхньої індивідуальності. Організують їх батьки, як правило, ясельні центри забезпечують найвищий рівень всебічного виховання [5, с. 103-107].

Найпоширенішим типом дошкільних закладів є ігрові групи, об'єднані в Асоціацію дошкільних ігрових груп. Фінансуються вони частково з державного бюджету, за рахунок благодійних внесків, а найбільше – батьками дітей. У них виховується до 70 відсотків дітей віком 2–3 років. Групи налічують від 6 до 40 дітей, працюють 2–3 години від двох до п'яти днів на тиждень. Керівники ігрових груп (часто ними є матері вихованців групи) обов'язково повинні мати спеціальну психолого-педагогічну підготовку.

Лікарняні ігрові групи призначені для виховання дітей, які перебувають на лікуванні. «Групи можливостей» мають на меті виховання дітей з відхиленнями в розвитку. Працюють вони за зразком ігрових груп, однак у їх складі значно менше дітей. На заняттях використовують спеціальний ігровий і навчальний матеріал.

Обов'язкову присутність матерів протягом усього перебування дітей у групі передбачають клуби матерів та дитини, робота такої групи мало чим відрізняється від роботи ігрової групи.

Оскільки англійська система освіти передбачає отримання дозволу на прийом трьох-чотирьох річних дітей до початкової школи, органи освіти організують підготовчі класи (групи) для п'ятирічних дітей.

Концепція англійської дошкільної освіти, що склалася за тривалу історію свого розвитку, характеризується великою кількістю різноманітних дошкільних закладів, а також їй властива, перш за все, особова спрямованість і індивідуальний підхід до дітей. Програми англійського виховання направлені на розвиток особистості дитини, мотиваційних факторів, ініціативи до навчання. Отже, традиційно освіта Великобританії вважається направленою на дитину, а не на освітній предмет або вчителя. Такий підхід обумовлений історією англійської освіти, на розвиток якого вплинули Руссо, Гребель,

Монтессорі, які вважали необхідним розвивати індивідуальність дітей та захищати їх самостійність. Це сприяло формуванню основних цілей дошкільної освіти: задоволення потреб кожної дитини, її інтересів, поваги до відмінностей між дітьми.

В Англії важливе місце відводиться грі, причому акцент робиться на її розвиваючому аспекті. Вихователь виступає в ролі помічника і організатора середовища, використовує ігрові, словесні і наочні методи, спираючись на попередній досвід дітей. Виховання і навчання відбуваються в діяльності, цікавій для дитини. Педагогічний процес носить неформальний характер [3, с. 73-76].

Практично всі педагоги визнають необхідність використання сюжетно-рольових ігор, малювання і конструювання як для розвитку, так і для діагностики рівня становлення психіки малюків. На практиці в англійських дитячих садах більшу увагу (крім фактично обов'язкових занять з мови та математики) приділяється дослідницькій діяльності: ігор з водою, піском, рухливим іграм.

Як ми бачимо, система дошкільної освіти Великобританії спрямована на підтримку ініціативи дитини. Це виражається, наприклад, в тому, що заняття будуються відповідно до активності дошкільника. Крім того, враховуються індивідуальні особливості дітей. Однак, така позиція приходить в суперечність з практикою шкільної освіти, що змушує педагогів дошкільних установ готувати дітей до шкільного навчання і формувати у них конкретні навички читання, письма і рахунку.

У навчальному плані дошкільної освіти у Великобританії увага акцентується не тільки на загальну освіту – окремо виділяються такі навички дитини, як уміння читати і рахувати. Якщо ж говорити про грамотність, то діти п'ятирічного віку повинні вміти: визначати початкові і кінцеві звуки слів; розрізняти звуки і букви; називати всі літери алфавіту; читати прості слова і речення; записувати своє ім'я; використовувати знання фонетики для написання звичайних слів.

При цьому визначені конкретні навички та вміння, які повинні бути у дітей 4-5 років в основних п'яти сферах розвитку: 1) особистісної, соціальної, емоційної; 2) комунікативної; 3) математичної; 4) фізичної; 5) творчої.

Час, який має бути затраченим на кожен галузь розвитку, не встановлено. Директора і персонал самостійно встановлюють часовий розклад так само, як вирішують питання з організації класних кімнат [8].

До 1999 р. в англійській дошкільній освіті не було обов'язкової реалізації єдиної програми. Кожний дошкільний заклад самостійно формулював свої цілі: при цьому більшість орієнтувалась на соціальний, інтелектуальний, фізичний і творчий розвиток дітей. Однак, в останні роки в дошкільній освіті Англії відбуваються суттєві зміни. У 2000 р. британська влада ввела так звану базову ступень, котра включає дошкільні заклади, які знаходяться на бюджетному фінансуванні і які надають освіту дітям 3-5 років. Базова ступінь поширюється і на недержавні заклади, якщо вони отримують певні державні субсидії. Всі ці заклади зобов'язані дотримуватися єдиної державної освітньої програми («Програма-керівництво для базових ступінів», 2000 р.) і реалізовувати цілі дошкільного навчання, затверджені законом «Про освіту» 2002 р. (закон розширив національну освітню програму дошкільної освіти і узаконив раніш запропоновані цілі). Ці цілі визначають кінцевий результат освіти.

Оскільки ціллю дошкільної освіти є підготовка до школи, це змушує дошкільні заклади де в чому підпорядковуватись школьким програмам. Всі представники дошкільної освіти мають враховувати шкільну програму та підпорядковуватися керівництву. Шкільна програма являє собою перелік наступних галузей виховання, котрі сприяють розвитку дітей: мовленєвий розвиток; ранній досвід в математиці; ранній досвід у науці або технології; повага та знання оточуючого середовища [6].

Однак, слід зазначити, що система виховання в дошкільних установах побудована виключно виходячи з інтересів дитини. Основне – турбота про душевний комфорт дитини. З дітьми, навіть із зовсім маленькими, обговорюються всі необхідні питання. При цьому похвали тут щедро роздаються з будь-якого приводу і за будь-який, навіть найменший, успіх. Це

істотно підвищує самооцінку маляти і сприяє розвитку упевненості в собі. Вважається, що таке ставлення згодом допоможе йому пристосуватися до життя в будь-якому суспільстві і в будь-якому середовищі, справлятися навіть з дуже важкими життєвими ситуаціями і виходити з них переможцем, як годиться справжньому англійцю.

Також варто зазначити, що дошкільна програма слідує декільком основним принципам. Дитинство вважається самоцінним: воно представляє собою частину життя, а не просто підготовку в освіті до наступної сходинки життя. Дитина сприймається як цілісність, всі сторони розвитку якої взаємозв'язані, тому освіта не розділяється на окремі предмети. Суттєвою вважається внутрішня мотивація до освіти, оскільки дитина незалежно від зовнішніх віянь вчиться (або не вчиться) за власною ініціативою.

Підкреслюються самостійність і самодисципліна, освіта починається з того, що діти можуть робити, а не з того, що вони не можуть робити. В кожній дитині є потенціал, але він розвивається лише у сприятливих умовах, для чого важливе значення мають дорослі та інші діти, з котрими дитина встановлює відносини. Освіта дитини – це, перш за все, результат його взаємодії з оточенням, в яке входять люди, матеріали і знання. Суспільна освіта розглядається тільки як додаткова до того, що діти отримують вдома.

Проте, не аби яке значення мають вихователі, які саме несуть ці знання, вміння та навички до маленьких англійців. А саме від виховательок вимагають певної підготовки (курси, середні спеціальні, вищі навчальні заклади). Бажано мати спеціальну освіту в об'ємі 2-річного курсу педагогічного коледжу з дошкільним відділенням або 3-годинного фребелівського коледжу; вихователь має бути не молодше 20 років. Від помічниці керівника вимагають короткострокових курсів для дошкільних робітників; вік її має бути не менше 18 років; зазвичай працюють медичні сестри, що мають дворічну спеціальну підготовку на базі середньої освіти. Виховательками-ученицями є студентки педагогічних коледжів (для них ця робота служить практикою), учні старших класів середніх та вечірніх шкіл не молодше 14-16 років, добровольці із середовища місцевого населення. Від виховательок-учениць вимагається, щоб

вони володіли гарним характером, живим розумом, приємним голосом та правильною мовою. Також нерідкі добровольці з числа батьків. Весь персонал в ясельних школах виключно жіночий [3, с. 73-76].

Висновки. Отже, з огляду на представлений матеріал, можемо дійти висновку, що система виховання у дошкільних закладах Великобританії наступна: функціонують різні типи дошкільних навчальних закладів, наявні програми розвитку, виховання та навчання дітей тощо. Основна увага приділяється особистому розвитку дитини в грі. Вважаємо, що пошук нових підходів за рахунок вивчення досвіду зарубіжних країн, має продовжуватися і бути надалі корисним для впровадження в українську систему освіти.

Література

1. Баева Л.В. Развитие содержания дошкольного образования в Англии на современном этапе: Дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Л.В.Баева / Московский педагогический университет. – М., 2009. – 172 с.

2. Вернигора Т.А. Типи дошкільних закладів Великобританії / Т.А. Вернигора // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Психолого-педагогічні виклики сучасності: шляхи розв'язання та новітні перспективи» – Львів: Львівська педагогічна спільнота, 2011. – С. 62-63.

3. Венгер Л.А. Воспитание и обучение детей в Великобритании / Л.А. Венгер // Дошк. воспитание. 1983. – №2. – С. 73-76.

4. Гурій (Душек) М.О. Зміст та сутність виховання у Великобританії / М.О. Гурій (Душек) // Людинознавчі студії: Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / Ред. кол. Т. Біленко (головний редактор), В. Кемінь, Г. Васянович та ін. – Дрогобич: Вимір, 2006. – Вип. 13. Педагогіка. – С. 237-248.

5. Душек М.О. Ідея виховання в історії педагогічної думки Великобританії / М.О. Душек // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2006. – № 4. – С. 103-107.

6. Дошкольное образование в Великобритании[<http://www.academy.com.ua>]

7. Пантюк Т.І. Дошкільне виховання. Навчально-методичний посібник. / Т.І. Пантюк, М.О. Гурій. – Дрогобич: ДДПУ, 2007. – 64 с.

8. Школьная программа Англии [<http://ru.wikipedia.org>]